

Žaža, Stanislav

[Stěpanova, Ludmila; Vychodilová, Zdeňka. Zeměpisné a politické reálie současného Ruska ; Stěpanova, Ludmila; Vychodilová, Zdeňka. Reálie ruské pravoslavné církve]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná. 2001, vol. 50, iss. A49, pp. 240-242

ISBN 80-210-2600-6

ISSN 0231-7567

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101782>

Access Date: 21. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ských. Dialekty makedonského jazyka jsou dílem úctyhodným nejen rozsahem, ale hlavně hloubkou syntézy. Nářeční rozdíly jsou tu nazírány z hlediska synchronického i diachronického. Sleduje se tu nejen současná nářeční diferenciacie zkoumaného území, ale i její vývoj. Výklady vycházejí z mimořádně bohatého materiálu a svědčí o autorově široké orientaci v slovanské dialektologii a slavistice vůbec.

Na zdařilém vydání Vidoeského díla mají významný podíl vědecká redaktorka Z. Topoliňská a M. Markovič, který vypracoval všechny mapy. Nemalou práci odvedli i další spolupracovníci, a to D. Gegovski, jenž sjednotil fonetickou a fonologickou transkripci, a A. Pančevská při kompletaci všech bibliografických údajů.

Karel Fic

Ludmila Stěpanova – Zdeňka Vychodilová: Zeměpisné a politické reálie současného Ruska. Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Olomouc 2000, 63 s. ISBN 80-244-0064-2. — *Ludmila Stěpanova – Zdeňka Vychodilová: Reálie ruské pravoslavné církve.* Univerzita Palackého, Filozofická fakulta, Olomouc 1998, 62 s. ISBN 80-7067-857-7.

Na poměrně nevelkém počtu stránek těchto dvou publikací olomouckých rusistek je uloženo rozsáhlé množství neobyčejně cenných informací o současném Rusku. Obě knížky představují vítané zaplnění mezery v současné literatuře o ruských reáliích, protože texty s politicko-ekonomickou a zeměpisnou tematikou, které máme k dispozici z doby před rokem 1990, jsou v důsledku převratných politických a hospodářských změn v devadesátých letech již zastaralé; texty s podrobným výkladem o církevní a náboženské problematice jsme pak v minulém období postrádali vůbec.

Uvedené pomůcky, zpracované na základě ruské, zčásti i české odborné literatury, jsou určeny především pro studenty rusistiky na Filozofické fakultě UP, lze je však všele doporučit nejen rusistickým a slavistickým katedrám dalších filozofických a pedagogických fakult, ale i všem mimo-univerzitním zájemcům o aktuální problémy společenského, politického a ekonomického života současného Ruska jako státu hrajícího stále významnou roli ve světové politice a ekonomice.

Za iniciativu k sepsání obou knížek a za realizaci tohoto užitečného záměru je nutno vyslovit

straně však nepřetěžuje jednotlivé kapitoly rozvleklými odbornými partiemi; je psána přehledným a jasným stylem a didakticky vyváženě.

Snad ještě o něco živější zájem vzbudí druhá z recenzovaných knih, a to pro svou problematiku, která byla v minulém období z ideologických důvodů přirozeně opomíjena. Cílem publikace je zprostředkovat studentům poznatky týkající se ruského pravoslavlí, a to jeho stránky věroučné, liturgické i jeho kulturního a politického významu v historii Ruska. Autorky si byly vědomy nesnadnosti tohoto úkolu, která vyplývá jednak z všeobecně úzké informovanosti našich studentů o náboženských otázkách v důsledku antireligiózní výchovy minulého období, jednak z odlišné orientace naší kulturní tradice převážně na katolický, popř. protestantský ritus. Proto se mnohá témata oprávněně vykládají ve srovnávacím aspektu.

Úvodní výklady podávají poučení o vzniku, historii a významu křesťanství. V dalších kapitolách o jednotlivých jeho větvích – pravoslavlí, katolicizmu a protestantizmu – jsou vyloženy základní, především věroučné skutečnosti, jimiž se tyto varianty vzájemně liší. Rozsáhlejší kapitola pak pojednává o historii pravoslavné církve ruské a o jejím dnešním postavení. Výstižně na tento výklad navazuje reprodukce interview s představitelem Moskevského patriarchátu metropolitou Kirillem, v němž církevní hodnostář odpovídá na otázky obsahující některé námitky současnosti vůči pravoslavlí, např. proč nepřešlo na gregoriánský kalendář, proč trvá na málo srozumitelné církevní slovanštině a neúnosně dlouhých obřadech, proč odmítá ženy jako kněze, proč existují konflikty s jinými církvemi apod. Odpovědi poskytují dosti jasný obraz o ortodoxním charakteru pravoslavlí. Následující kapitoly přinášejí výklad o dějinách pravoslavné církve v Českých zemích a na Slovensku, která zůstala i po rozdělení federace jednotná, a poučení o administrativní struktuře autokefálních (samostatných) pravoslavných církví, zejména ovšem církve naší. Hierarchie církevních hodností a funkcí je zde uvedena jen ve stručném a ne zcela výmluvném schématu, ale to je omluvitelné, uvážíme-li její terminologickou nepřehlednost. Velmi podrobné jsou zato další partie věnované popisu pravoslavného chrámu a jeho vnější podoby i vnitřního ústrojí. Obecný výklad o jednotlivých částech chrámu je výstižně doplněn barvitým popisem slavného chrámu Panny Marie Pomocné nad řekou Nerl (Храм Покрова на Нерли). Neméně podrobný popis bohoslužebných předmětů, liturgických rouch a průběhu liturgie s příslušným objasněním některých dogmatických odlišností mezi pravoslavlím a katolicizmem se opírá o hojně využití plánek, náčrtů a obrázků doprovázených liturgickými termíny a vysvětlivkami.

Následující obšírná kapitola o církevních svátcích podává velmi potřebný přehled hlavních pravoslavných svátků (pohyblivých i nepohyblivých). V porovnávací tabulce je zde u každého svátku uvedeno datum v církevním a občanském kalendáři, ruský název svátku, dále název užívaný českou pravoslavnou církví a jeho paralela v římskokatolické církvi. Vedle toho však se u všech významných svátků a dní (Vánoce, Narození Páně, Zjevení Páně, Velikonoce, Květná neděle, Zelený čtvrtek ap.) obsáhle pojednává o významu svátku a způsobu jeho oslavy a namnoze jsou zde připojeny i úryvky z krásné literatury, které se nějak k příslušnému svátku vztahují. Zvláštní pozornost je přitom věnována lidovým zvykům a obřadům spjatým s Velikonocemi.

Na rozdíl od první příručky obsahuje tato druhá texty v češtině i v ruštině, což je dáno tím, že je zamýšlena i pro překladatelskou výuku. Proto je připojen i rusko-český slovníček k textům. Velmi užitečnou součástí příručky je také výkladový slovníček obsahující výběr pojmů vztahujících se k liturgii a k administrativní struktuře pravoslavné církve. Jeho hesla jsou uspořádána tak, že se vedle prvního výrazu běžného v české pravoslavné církvi uvádí jeho znění ruské, popř. církevněslovanské a zpravidla i původní podoba řecká (latinská) s případným etymologickým odkazem. Následuje pak objasnění věcného obsahu pojmu.

Není snad ani nutno zdůrazňovat, jakou cenu má prohloubená znalost náboženských principů, termínů a zvyklostí při četbě klasické i moderní literatury, kultury a dějin Ruska. Proto je nutno

znovu poukázat na záslužnost zpracování a vydání této a ovšem i prvně uvedené příručky. Obě poskytují studentům, pedagogickým pracovníkům i dalším zájemcům cenné poznatky z oblasti ruských reálií, a proto je všem rusistům vřele doporučujeme.

Stanislav Žaža

Blažek, V.: Problematika staroruské substantivní paradigmaticky. Popis paradigmaticky substantiv v novgorodském nářečí konce 13. a začátku 14. století. Univerzita Karlova, Praha 1998, 129 s. (ISBN 80-7184-004-1)

V historických gramatikách se zpravidla konstatuje, že ve staré ruštině byla rozdělena substantiva do několika deklinačních typů, z nichž každý představoval v podstatě stabilní paradigma, které mohlo být reprezentováno jistým vzorem. Při bližším pohledu na staroruský deklinační systém odrážející se v konkrétních písemných památkách však zjistíme, že tato představa je velmi zjednodušená a ve svých důsledcích vede vlastně ke zkreslenému pohledu na vývoj jazykových jevů, který se vždy realizoval prostřednictvím vzniku, koexistence a konkurence jazykových variant.

Recenzovaná práce si klade za cíl popsat substantivní paradigmaticku konce 13. a začátku 14. století v nářeční oblasti Velikého Novgorodu, zařadit zjištěný stav do celkového vývoje staroruské deklinace a pokusit se určit styčné body mezi plánem fonologickým a morfologickým, které se podílely na utváření substantivní deklinace v daném období. Jako výchozího materiálu použil autor substantiv doložených v památkách světského charakteru vzniklých na konci 13. a začátku 14. století na novgorodském území.

Posuzovaná práce je rozdělena na tři kapitoly. Jím předchází *úvod* (s. 7–9). Autor se v něm zmiňuje o způsobu studia fungování jazyků v jisté časové rovině s cílem proniknout co nejhluběji do jeho vnitřní stavby. Jde o synchronní přístup, který umožnil zatím pochopit řadu jazykových jevů v širších souvislostech a otevřel široké perspektivy dalšího bádání. V rámci tohoto pojetí se nachází také uplatnění synchronních pohledů při diachronním zkoumání jazyka. V podstatě jde o konfrontaci synchronních průřezů jazykem, vztahujících se k různým časovým obdo-